

Zijn reis naar Bulgarije in 1906 (3)

Le Carillon, 27 december 1906

's Anderendaags werd ik omstreeks 7 u gewekt door tromgeroffel. Van uit mijn hotelkamer was ik getuige van de aankomst van de prinselijke familie die terugkwam van het kasteel in Euxinograd om de winter in Sofia door te brengen. (N.B. Euxinograd ligt - zoals A. Stracké straks zelf zegt - ca. 5 km ten noorden van Varna en werd gesticht door prins Ferdinand van Bulgarije. Ik heb het alleen in Putzger, Historischer Weltatlas (1969), p. 139 aangetroffen. Als toponiem is het een aardig neologisme, een Griekslavische compositie waarin de Griekse naam voor Zwarte Zee steekt, nl. Pontos Euxeinos dat letterlijk : gastvrije zee betekent (waar de Grieken zich thuis voelden wegens hun talrijke kolonies). Maar die Pontos heette oorspronkelijk axeinos, d.w.z. onherbergzame zee wegens haar stormen en de woeste barbaarse kustbewoners, zodat euxeinos kan opgevat worden als een eufemisme om de toorn van de zeegod te ontgaan).

Die dag heb ik een beetje rondgelopen door de stad en vooral het Turkse kwartier en het kamp der zigeuners bezocht, een half uur buiten de stad. Heel leerrijk om de zeden van die volken te bestuderen.

Bij mijn terugkeer ben ik naar het paleis gegaan waar ik mij liet inschrijven om mijn aankomst te melden. Dezelfde dag nog kreeg ik het bezoek van kanselier Dobrovitsj die me meedeelde dat Z.K.H. de prins mij om 16 u zou ontvangen.

Op het gestelde uur werd ik door generaal-majoor Markof binnengeleid bij Z.K.H. prins Ferdinand die me in privé-audiëntie ontving van 16 u tot 18 u.

De prins liet dan aartshertogin Clotilde en haar dochter aartshertogin Elisabeth van Oostenrijk waarschuwen. Ik genoot de eer eveneens door hen ontvangen te worden en ook door prins Filips van Saksen-Coburg-Gotha, door zijn broer August en diens zoon August-Leopold.

(N.B. Die aartshertogin Clotilde (1846-1927) was de oudste zuster van vorst Ferdinand. Sinds ruim een jaar was zij weduwe van Joseph, aartshertog van Oostenrijk (1833-1905) waarmee ze in 1864 gehuwd was. Aartshertogin Elisabeth (geb. 9.03.1883) was haar dochter. Die Joseph was een neef van aartshertogin Marie Louise, vrouw van Napoleon en schoonbroer van koning Leopold II van België die met Josephs zuster Maria Hendrika (1836-1902) getrouwd was.

August Leopold (1867-1922) was de zoon van August, de tweede broer van Ferdinand I van Bulgarije. De vorst zelf was, bij 't bezoek van A. Stracké, al 7 jaar weduwnaar. Hij was op 20.04.1893 gehuwd met Maria Louisa van Bourbon (1870-1899) oudste dochter van Robert, hertog van Parma (+1907) (de vader van o.a. keizerin Zita). Op 30.01.1894 was Ferdinand een zoon geboren : Boris III.

Hij hertrouwde op 28.02.1908 met Eleonora, prinses van Reuss-Köstritz (1860-1917).

Eerst tegen 18 u kon ik naar mijn hotel terugkeren waar ik toilet maakte om onmiddellijk naar het paleis terug te gaan. De prins was zo vriendelijk geweest mij op een souper uit te nodigen om halfacht.

Bij mijn terugkeer in het paleis werd ik voorgesteld aan de eredames van de prinsessen en aan de gouverneurs van de prinsen. Om 19 u 30 werd ik in de eetzaal binnengeleid waar de hele prinselijke familie bijeen zat. Z.K.H. wees mijn plaats aan naast zijn zoon erfprins Boris, een onderhoudende en vriendelijke jonge man. (N.B. Deze Boris III was toen bijna 13 jaar oud. Op 4 oktober 1918 volgde hij zijn vader op, voerde in de moeilijke naoorlogse omstandigheden een autoritair bewind en sloot zich in maart 1941 bij de As-mogendheden aan. Enkele dagen na een stormachtig onderhoud met Hitler stierf hij op 28.08.1943. Of het door hartaanval of door moord was, blijft onzeker).

De tafel, rijkelijk versierd met planten en bloemen, paste bij het uitgelezen menu. De hele duur van het souper hebben we ons hartelijk onderhouden.

We hadden het vooral over onze maalboten. Herinneringen werden opgehaald uit de tijd dat de passagiers in een kleine sloep naar de maalboot werden gebracht die op de rede lag. De namen van de officieren uit die tijd werden aangehaald.

Ook over de hoteliers werd gesproken en vooral over Mej. Julie Hungs bij wie prinses Clémentine met haar familie gelogeed heeft, in 1872 of 1873, meen ik. (N.B. A. Stracké bedoelt hier Marie Julienne Hungs (4.01.1809 - Oostende 28.11.1873). Zij was ongehuwd en hield een hotel in de Capucijnenstraat 48. Zoals haar zuster Anne Marie (16.03.1807 - Oostende 12.05.1887) was zij afkomstig uit Vaals (in de zuidoosthoek van Nederlands Limburg, vlak bij Aken). Hun neef, Leopold Hungs (Brussel 1852-Oostende 1898), gehuwd met Rosalie Ketelers, hield een hotel in de Van Iseghemlaan 20 en is de stamvader van de latere Oostendse Hungs).

De prinses herinnerde zich met genoeg de naam van de badvrouw Charlotte. Deze begroette Hare Hoogheid elke morgen, wanneer die een bad ging nemen, met de woorden : "Goede morgen, Madame Clémentine". (N.B. A.S. noteert de begroeting letterlijk in het Vlaams).

We zaten met 22 personen aan tafel : 11 leden van de prinselijke familie, 10 leden uit het gevolg en ikzelf. Toen we om 21 u van tafel opstonden, nodigde de prins mij uit nog enkele tijd te blijven. Het was 22 u voorbij toen ik de toelating vroeg mij terug te trekken uit vrees prinses Clémentine te vermoeien. In juni volgend jaar wordt ze 90 jaar.

Vooraleer ik het paleis verliet schonk de prins mij, ter herinnering aan het souper, een dasspeld bezet met edelstenen in FI-vorm (Ferdinand I), met de Bulgaarse kleuren.

's Anderendaags was ik vrij en maakte van de gelegenheid gebruik om de zoölogische en de botanische tuin van de prins te bezoeken. (N.B. Ferdinand van Bulgarije was inderdaad een groot liefhebber van bloemen en een toegewijd ornitholoog. In haar boek : "Autour des trônes que j'ai vus tomber", (Paris, 1924) - emotioneel zwaar geladen memoires - schetst prinses Louise van België (wier huwelijk met Filips van Saksen-Coburg-Gotha op een catastrofe was uitgelopen) een overtrokken beeld van haar schoonbroer. Aanbeden door zijn moeder, haar benjamin. Enerzijds : elegant, intelligent, levenslustig, "homme du monde accompli". Anderzijds : ambitieus, ondoorgrondelijk, diabolisch. Maar ook : "ce passionné de fleurs, cet ami délicieux des oiseaux qu'il choyait dans une volière de conte bleu". En zijn keuken in Sofia was prima).

Tegen halfeen kwam minister Ghenadiëf mij halen om met hem te lunchen. 's Namiddags stuurde de prins zijn auto met de hofferier, de heer Ankof, om zijn land- en tuinbouwinstallaties, zijn boomkwekerijen en zijn prachtige inrichtingen voor veefokkerij te bekijken.

Toen ik tegen 19 u terug in mijn hotel was, opgetogen over alles wat ik gezien had, kreeg ik het bezoek van de heer Sotirof, inspecteur-generaal bij het ministerie van handel en landbouw. Minister Ghenadiëf had hem aangewezen om mij te vergezellen naar Varna, een heel belangrijke Bulgaarse haven aan de Zwarte Zee.

We kwamen overeen de avondtrein van 8 u te nemen. De minister had plaatsen voor ons gereserveerd tot Varna.

's Anderendaags arriveerden we, om 7 u 's morgens in Gorna-Orjachovitsa gelegen op de lijn Turnovo-Roestsjoek. Het is een stadje van 8.000 à 9.000 inwoners, zeer bekend om zijn paardenmarkt en vooral bezocht door de Dschambozen en door bijna alle zigeuners uit Bulgarije. (N.B. Tijdens die nachtreis is A. Stracké noordwaarts door het Balkangebergte getrokken. Dat is ruim 500 km lang en 150 km breed. Het is de ruggegraat van Bulgarije, beslaat ongeveer één derde van het hele grondgebied en verdeelt het land in twee delen. Het noordelijk gedeelte, ook genoemd Donau-Bulgarije, is een hoogvlakte met een vruchtbaar löss-plateau en met een continentaal klimaat. De spoorweg Turnovo-Roestsjoek, in de oostelijke helft van Donau-Bulgarije, loopt van zuid naar noord. Turnovo is de vroegere hoofdstad van Bulgarije. Roestsjoek, helemaal in het noorden, aan de Roemeense grens, heet nu Roese en is een Donauhaven.

In "Dschambozen" - zo werd mij uit goede bron meegedeeld - steekt het Turkse woord "djambazi" dat paardenkoopman betekent. Overigens leven er in Bulgarije nog altijd Turkse minderheden (volgens de Grote Winkler Prins 8 % op een bevolking van meer dan 8 miljoen). Die ethnische Turken kwamen de laatste tijd in het nieuws wegens een campagne van de regering om hun namen in Bulgaarse te veranderen. Die "bulgarisering" krijgt in het Amerikaanse weekchrift Time (4 maart 1985) een dramatisch karakter. Volgens zijn correspondent in Sofia werden op 12 januari 1985 in Jablonovo, een dorp van 1.800 zielen in noordoostelijk Bulgarije, de Turkse gezinshoofden met militair geweld verplicht op formulieren hun naam "meer Bulgaars" te maken.

Luidens dat bericht werden weigeraars geslagen en met pistolen bedreigd. Van sommigen moesten hun vrouwen zich volledig uitkleden; in enkele gevallen werden ze verkracht. Er zouden ook doden gevallen zijn. Ankara heeft zijn ambassadeur in Sofia teruggeroepen voor beraad en officieel geprotesteerd. Tot de jongste plagerijen behoren - na het opheffen in 1974 van de studie van het Turks - het ééntalig Bulgaars maken van het vroeger tweetalig blad Novi Svetlini (= Nieuw Licht), het sluiten van scholen in Turkse dorpen, het opblazen en slopen van moskeeën, het verbieden aan dokters de islamitische besnijdenis uit te voeren. Die gewelddadige etnische eenmaking zou een weerwraak zijn voor de Ottomaanse overheersing).

De groothandel in vee, de belangrijkste wijn- en groentenoogst bewijzen de werkzaamheid van de landbouwbevolking van deze streek. Alle grond hier wordt voortreffelijk bebouwd.

Wat later passeerden we Eski Dsjoemaja (N.B. nu genoemd Turgovisjta) waar ik veel Turken zag en verscheidene minaretten. De spoorweg kruist de Vranarivier. Overal goed verzorgde akkers, zodat ik niet nalaten kan mijn bewondering uit te spreken tegenover de inspecteur-generaal.

Tegen 11 u bereiken we Sjoemla, hoofdplaats van het arrondissement van dezelfde naam. Een stad van ongeveer 25.000 inwoners waarvan de helft Turken zijn. De voornaamste nijverheid hier is leerlooierij. Sjoemla is een vesting met een garnizoen van 6.000 à 7.000 man. In 1878 werd ze door de Turken opgegeven. (N.B. Op oudere kaarten wordt Sjoemla aangeduid als Sjoemen. Van 1950 tot 1973 heette de stad Kolarovgrad en nu weer Sjoemen).

Van daar af is het land zeer moerassig. Overal groeit er riet, vooral langs een groot meer dat, naar het schijnt heel breed is. (N.B. blijkbaar is hier Varnensko Ezero of het Varnameer bedoeld).

Vooraleer we Varna binnenrijden merk ik op dat er grote werken worden uitgevoerd. De Bulgaarse regering, zo verneem ik, is van plan van dat meer een binnenhaven te maken met een lengte van 10 km en direct verbonden met de Zwarte Zee.

Tegen 16 u arriveerden we in Varna. Bij het uitstappen werd ik ontvangen door Dr. P.J. Stojanof, chirurg en staatsdirecteur, door de heer Gavril Avramof, ingenieur en havendirecteur van Varna, door de heer Bogdan Morlof, ingenieur en door Dr. Loevenich. Die heren waren van mijn komst verwittigd door de minister en door de heer Dobrovitsj, chef van de prinselijke kanselarij. Ze zijn tijdens mijn verblijf in Varna tegenover mij zo dienstvaardig geweest dat ik ze hier weer mijn oprechte dank betuig.

Per rijtuig werden wij van 't station naar het Hôtel du Commerce gevoerd waar een appartement voor mij besproken was. Na onze koffers afgezet te hebben gingen we naar de haven. Daar werden we met een sloep naar Galata gebracht, een vissersplaats en een wachtpost ten zuiden van Varna. De zee was een beetje woelig en het weer nogal fris. Toen we bij die primitieve post aanlegden, trokken de brave vissers grote ogen toen ze het doel van ons bezoek vernamen. We wilden nl. weten of er in die waters oesters gevonden werden. Het antwoord was bevestigend.

Daarmee konden we ons programma voor 's anderendaags vastleggen want ik nam me voor eerst mijn zending te volbrengen vooraleer Varna en omstreken te bezoeken.

Ik won nog wat inlichtingen in over de vis-techniek hier. Op ongeveer één km van de kust wordt een groot net gespannen, vastgemaakt aan palen. Dat werk wordt 's morgens vroeg gedaan. Tegen de avond komen de vissers hun vangst binnenhalen. De vis wordt gecontroleerd door een kustwachter en 's anderendaags vroeg naar de leider van het visserijbedrijf gevoerd die alles laat afmijnen. Van de opbrengst gaat 20 % naar de staat, wat enorm is. Met die informatie op zak stapten we weer in de sloep en keerden langs de kustrotsen terug naar Varna. Het was pikdonker toen we er aankwamen. Nadat onze agenda voor de volgende dag opgesteld was, namen de heren afscheid en ging ik aan tafel om te souperen.

De volgende morgen was het zondag. Een rijtuig, ons toegestuurd uit het prinselijk kasteel in Euxinograd, voerde mij en Dr. Stojanof naar het in aanbouw zijnde aquarium, tegenover de zeebaden, te midden van een uitgestrekte vlakte die op een ondernemend man wacht om er een kursaal en een goed beheerd hotel te bouwen. Ik ben er zeker van dat hij er op korte tijd fortuin maakt. Er is geen concurrentie en de huidige hotels zijn 50 jaar ten achteren.

Na dit gedeelte van het programma afgewerkt te hebben nam Dr. Stojanof afscheid om zijn zieken te gaan verzorgen. De heren Ivranof en Satirof vergezelden mij naar het kasteel van Euxinograd. Dat ligt ongeveer 5 km ten noorden van Varna in een prachtig park van bij de 20 ha. In het zuiden daarvan werd, ten gerieve van de prinselijke familie, een kleine haven aangelegd met een havendam van ca. 200 m. Die zal nog van 100 m verlengd worden om verzanding te voorkomen.

Van op het kasteel, dat uitkijkt op de zee, en omgeven is door bloemperken, heb je een grandioos gezicht op Varna en omgeving. Ik had nooit gedacht hier zulke mooie aanplantingen aan te treffen. Het kasteel, onlangs gebouwd, biedt een heel moderne, eenvoudige en toch rijke aanblik.

Bij het doorlopen der appartementen heb ik vele fijne dingen gezien, vooral veel souvenirs van de prinselijke familie die mij herinnerden aan de relaties waarmee ik sinds bijna een halve eeuw vereerd werd door de verschillende leden van de dynastieën van Saksen-Coburg-Gotha, Orléans en Bourbon.

Na het bezoek aan het kasteel, zocht ik het Sint-Dimitriusklooster op dat deel uitmaakt van Euxinograd. Een heel bevallige orthodoxe kerk.

(wordt voortgezet)

Germain BILLIET